

Kielitieteen uusia ja vanhoja horisontteja

JOHN LYONS toim. *New Horizons in Linguistics*. Penguin Books (1970). 367 s.

Edinburghin yliopiston professorin John Lyonsin toimittama kirja pyrkii antamaan johdattelevan kokonaiskuvan yleisen kielitieteen tutkimustuloksista ja tämänhetkistä ongelmista. Kirja sisältää seitsemäntoista englantilaisten, amerikkalaisten ja saksalaisten asiantuntijoiden kirjoittamaa artikkelia, jotka on tarkoitettu lähinnä opintojaan aloitteleville tai asiasta kiinnostuneille. Pääpaino on nähdäkseni modernin kielitieteen saavutusten ja kiistojen esittelemisessä, ja tässä mielessä kirjan otsikko on jonkin verran harhaanjohtava; todella »uusia horisontteja» avavia artikkeleita kenties paria poikkeusta lukuun ottamatta kirja tuskin sisältää. Hyviä yleisen kielitieteen alkeiskirjoja ei kuitenkaan koskaan ole liikaa, joten tällaisena Lyonsin teos puolustaa hyvin paikkaansa.

Kirjan pääpaino on alueella, jota yleisesti kutsutaan kielen käytön tutkimiseksi. Kaikkiaan kahdeksan artikkelia käsittelee puheen vastaanottamista ja käsittämistä, puheen tuottamista, tyyliallyisiä, ihmisten ja eläinten tiedonvälityksen biologiaa, kielen oppimista, lauseiden käsittämistä ja muistamista, sana-assosiaatioita ja lingvististä teoriaa sekä sosiolingvistiikkaa. Kahdessa ensimmäisessä kirjoituksessa selvitetään osin kokeellisiin tutkimuksiin viitaten puhetta toisaalta vas-

taanottajan ja toisaalta puhujan kannalta. D. B. Fryn pääteesi on se, että puheen-käsittämistä ei voida selittää yksinomaan akustisen analyysin avulla, vaan että kysymyksessä on eräänlainen mallin tunnistaminen, jossa kielen fonologinen systeemi on keskeinen. John Laverin artikkeli puheen tuottamisesta sisältää kiintoisia olettamuksia kielen ja puhumisen perustana olevista neurofysiologisista rakenteista, vaikka, kuten kirjoituksesta käy ilmi, tämä alue on vielä suurimmalta osaltaan täydellisen hämärän peitossa.

Röbin Campbell ja Roger Wales pyrkivät kielen oppimista käsittelevässä kirjoituksessaan tarkistamaan käsitteitä kielen puhujan kompetenssi ja performanssi. Heidän mielestään tämä generatiivin kielioopin teorian piirissä tehty *metodologinen* kahtiajako on harhaanjohtava; kyvyn oppia puhumaan ja tämän oppimisen tuloksen lisäksi kompetenssi-käsite olisi laajennettava käsittämään myös se, mitä kirjoittajat kutsuvat ihmisen kommunikaatiiviseksi kompetenssiksi, kyvyksi välittää tietoja toisten ihmisten kanssa. On kuitenkin muistettava, että kahtiajako ei ole pelkkä metodologinen ratkaisu, vaan enemmän tai vähemmän perusteltu hypoteesi siitä, että kielen käyttäminen (performance) edellyttää tietoa kielen rakenteesta (competence), vaikka ensin mainittu vaatii myös muita spesifisiä kykyjä. Kompetenssi-käsitteen perustelematon laajentaminen käsittämään kaikki kielen puhumiseen ja ymmärtämiseen tarvittavat kyvyt hämärtää tämän teoreettisen oivaluksen, joka tähän asti on toiminut hyvänä työhypoteesina kielitieteessä. Hieman samoin perustein kuin Campbell ja Wales M. A. K. Halliday haluaa artikkelissaan romuttaa tämän kahtiajaon, joko tarpeettomana tai harhaanjohtavana kuten hän sanoo.

Kuten sanottu Lyonsin kirjan pääpaino on kielen käyttämisen alueella, joten varsinaisesti kielen rakennetta käsitteleviä artikkeleita siihen sisältyy verraten vähän. Lyons itse on kirjoittanut generatiivisia syntaksia kartoittavan artikkelin, jossa

hän selvittää teorian kehittymistä viisikymmenluvulta viime vuosiin. Manfred Bierwisch on kirjoittanut erinomaisen artikkelin semantiikasta ja Janet Dean Fodor teorettisesta kielitieteestä ja symbolisesta logiikasta. Kirjan selkeimpiin lukuihin Bierwischin kirjoituksen ohella kuuluu Paul Kiparskyn historiallista kielitiedettä esittelevä artikkeli. Huonoimpana pitäisin J. B. Priden sosiolingvistiikan esitelyä, joka ei sisällä muuta kuin selvityksen hajanaisista tutkimustuloksista.

Professori Lyons on liittännyt kirjaansa lyhyen kielitieteen termien sanaston ja laajan, erinomaisen kirjallisuusluettelon, mikä on omiaan lisäämään kirjan arvoa yleisen kielitieteen alkeisteoksena.

Hannu Reime